

СУТНІСТЬ ОСВІТНЬОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

THE ESSENCE OF THE EDUCATIONAL FUNCTION OF THE STATE: PHILOSOPHICAL AND LEGAL DIMENSION

Магдаліна І.В., к.т.н., доцент,
перший проректор

Дніпровський державний університет внутрішніх справ

У статті досліджено категорія «функції держави», здійснено ґрунтовну систематизацію та аналіз функцій держави, виокремлено освітню функцію держави, визначено її особливості та напрямки удосконалення.

Встановлено, що освітня функція держави полягає у забезпеченні доступу громадян до якісної освіти, формуванні умов для розвитку особистості, підготовці кваліфікованих кадрів та сприянні соціальній справедливості. Зміст освітньої функції держави полягає в наступному: 1) гарантуванні права на освіту (державна встановлює правові норми, які закріплюють обов'язковість і доступність освіти, наприклад, безкоштовна шкільна освіта); 2) фінансуванні освіти (забезпечення бюджетного фінансування шкіл, університетів, професійно-технічних закладів тощо); 3) створенні та підтримці освітньої інфраструктури (будівництво та утримання навчальних закладів, оснащення їх сучасними матеріально-технічними ресурсами); 4) належного публічного адміністрування у галузі освіти.

Напрямами покращення освітньої функції держави спрямованими на підвищення якості освіти, її доступності та відповідності сучасним викликам є: 1) модернізація змісту освіти (оновлення навчальних програм відповідно до потреб ринку праці, цифрової трансформації та глобалізації, впровадження компетентнісного підходу в навчання, розвиток критичного мислення, медіаграмотності, екологічної свідомості); 2) професійний розвиток педагогів (підвищення кваліфікації вчителів та викладачів через регулярні тренінги, курси, сертифікації, стимулювання вчителів до інноваційної діяльності – гранти, премії, підвищення престижу професії педагога); 3) розвиток цифрової освіти (впровадження електронних освітніх платформ, цифрових підручників, онлайн-курсів, забезпечення доступу до інтернету та техніки в школах, особливо в сільській місцевості, навчання цифрової грамотності як учнів, так і вчителів); 4) інклюзивність та рівний доступ до освіти (створення умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами); 5) покращення управління та фінансування освіти (децентралізація управління освітою з чітким розподілом відповідальності, прозоре та ефективне використання бюджетних коштів, залучення приватного сектору, інвесторів, громадських організацій); 6) забезпечення зв'язку освіти з ринком праці (розвиток дуальної освіти, поєднання навчання з практикою, тісна співпраця закладів освіти з бізнесом, підприємствами, ІТ-сектором, моніторинг потреб економіки щодо професій і компетентностей); 7) підтримка наукових досліджень та інновацій та інше.

Ключові слова: функції держави, види функцій держави, освітня функція держави, зміст освітньої функції держави, напрямки удосконалення освітньої функції держави.

The article examines the category of "state functions", carries out a thorough systematization and analysis of the functions of the state, identifies the educational function of the state, determines its features and areas of improvement.

It is established that the educational function of the state consists in ensuring citizens' access to quality education, creating conditions for personal development, training qualified personnel and promoting social justice. The content of the educational function of the state consists in the following: 1) guaranteeing the right to education (the state establishes legal norms that establish the mandatory nature and accessibility of education, for example, free school education); 2) financing education (ensuring budget financing of schools, universities, vocational and technical institutions, etc.); 3) creating and supporting educational infrastructure (construction and maintenance of educational institutions, equipping them with modern material and technical resources); 4) proper public administration in the field of education.

The directions for improving the educational function of the state are aimed at improving the quality of education, its accessibility and compliance with modern challenges: 1) modernization of the content of education (updating curricula in accordance with the needs of the labor market, digital transformation and globalization, implementation of a competency-based approach to teaching, development of critical thinking, media literacy, environmental awareness); 2) professional development of teachers (improving the skills of teachers and lecturers through regular trainings, courses, certifications, stimulating teachers to innovative activities – grants, awards, increasing the prestige of the teaching profession); 3) development of digital education (implementation of electronic educational platforms, digital textbooks, online courses, ensuring access to the Internet and technology in schools, especially in rural areas, teaching digital literacy to both students and teachers); 4) inclusiveness and equal access to education (creating conditions for the education of children with special educational needs); 5) improving the management and financing of education (decentralization of education management with a clear division of responsibility, transparent and effective use of budget funds, involvement of the private sector, investors, public organizations); 6) ensuring the connection of education with the labor market (development of dual education, combining training with practice, close cooperation of educational institutions with business, enterprises, the IT sector, monitoring the needs of the economy in terms of professions and competencies); 7) supporting scientific research and innovation.

Key words: functions of the state, types of functions of the state, social function of the state, content of the social function of the state, directions for improving the social function of the state.

Постановка проблеми. Освіта як соціальний інститут у сучасному суспільстві є найважливішим джерелом і каналом соціальної мобільності та відіграє значну роль у соціальній диференціації членів суспільства, розподілі індивідів за соціальними прошарками і всередині них. Держава як інституційно найбільш ефективна форма організації сучасних суспільних відносин шляхом трансформації підходів до реалізації своїх функцій здатна до вирішення економічних та соціальних проблем розвитку країни. Саме освіта за умов турбулентності та нелінійності розвитку є тим потужним механізмом соціальної інтеграції, який забезпечує вирівнювання стартових можливостей громадян, нівелює наслідки загострення проблем старіння знань через реалізацію концепції непе-

рервної освіти, а також забезпечує прискорення адаптації та соціалізації вразливих верств населення.

Отже, саме через освіту на сучасному етапі розвитку суспільства можлива та доцільна реалізація соціальної функції держави. Освітня функція держави полягає в створенні сприятливих умов зародження мотивації громадян до отримання новітніх знань та вмінь через здобуття освіти, а також створення спроможностей для реалізації здобутих знань та вмінь в результаті здобуття освіти для задоволення власних потреб, саморозвитку, а відтак економічного, соціального та культурного розвитку держави. Тому очевидним є те, що освітня функція держави є пріоритетом її внутрішньої та зовнішньої політики та ключовим вектором розвитку.

Очевидно, що і сьогодні в умовах збройної агресії яка має свої негативні наслідки: втрата життя та завдання значної шкоди здоров'ю громадян України, завдання значних руйнувань критичної інфраструктури, житлового та соціально-культурного фонду; значний відтік людського трудового та інтелектуального ресурсу країни та інші негативні наслідки. Серед інших загострюється проблема великого відтоку молоді, яка виїжджає в більш безпечні країни для здобуття освіти, працевлаштування та соціалізації, що зумовлює необхідність вжиття всіх заходів, спрямованих на реформування системи створення безпечного, якісного та перспективного освітнього середовища в Україні, здатного підняти рівень освіти в Україні до стандартів Європейського Союзу не втрачаючи свої національні здобутки в цій сфері. У зв'язку з цим освідомлення освітньої функції держави, визначення її пріоритетів та напрямків реалізації є перспективним науковим завданням, часткове виконання якого буде вирішено в межах даної статті.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання функцій держави, їх різновидів, філософсько-соціальної сутності піднімалося в роботах багатьох вітчизняних вчених, зокрема таких як: Є.В. Білозоров, Ведерников Ю.А., В.П. Власенко, О.Б. Горова, В.Є. Гулієв, С.Д. Гусарєв, А.І. Денісов, І.Ю. Дубинський, А.М. Завальний, Н.В. Заяць, Р.А. Калужний, О.В. Коломоєць, Марущак О.А., О.В. Петришин, М.В. Цвік та інші [1; 2; 3; 4; 5], однак слід зауважити, що, незважаючи на велику кількість досліджень, питання класифікації функцій сучасної демократичної України висвітлено в незначній кількості праць, що підкреслює актуальність цієї статті. Окрім цього питанням реалізації соціальної функції держави через освіту були присвячені роботи Сасіна Л., Венцель В., Щербатюк Т., Новіков В., Волинського Г., Коваліско Н., Кривошеїн В. та ін [6; 7]. В той же час слід зауважити, що більшість з вказаних робіт присвячена питанням соціологічної характеристики освітньої функції держави, якості освітніх процесів, натомість питання сутності освітньої функції держави з огляду на процеси належного адміністрування та адміністративно-правового регулювання досліджені лише частково, що й зумовлює необхідність їх більш ретельного наукового аналізу.

Метою даної статті є дослідження категорії функцій держави, їх ґрунтовна систематизація та аналіз, виокремлення освітньої функції держави, визначення її особливостей та напрямків удосконалення.

Виклад основних положень статті. Для розкриття сутності освітньої функції держави доцільно визначити системність функцій держави в цілому. В теорії держави і права визначено, що під функціями держави слід розуміти основні напрями і сторони діяльності держави, що виражають її сутність та соціальне призначення [8, с. 88]. Як вірно відмічають Балинська О.М. та Гарасимів О.М. «у класифікації функцій держави досі немає єдиного наукового погляду на їхній перелік та пріоритетність, що призвело до існування десятки підходів до складання відповідної класифікації» [9, с. 327]. В навчальних посібниках та монографічних дослідженнях з теорії держави і права зустрічаються безліч кваліфікуючих ознак функцій держави, які ми з огляду на предмет нашого дослідження наведемо лише оглядово.

Функції держави класифікують за різними підставами: 1) залежно від принципу розподілу влади розрізняють законодавчу, виконавчо-розпорядчу, судову, контрольно-наглядову функції; 2) залежно від тривалості дії розрізняють постійні та тимчасові функції держави; 3) залежно від значення розрізняють головні та другорядні функції держави; 4) залежно від сфери застосування розрізняють внутрішні та зовнішні функції держави [10, с. 109–119; 11, с. 325; 12, с. 61–65].

Так, залежно від сфери застосування розрізняють внутрішні та зовнішні функції держави. До внутрішніх функцій

держави належать: 1) економічна функція (формування та виконання бюджету, складання та виконання програм економічного розвитку, фінансування ряду галузей, забезпечення свободи конкуренції та протидія монополізму, безпосереднє керівництво державним сектором економіки); 2) правозахисна функція, або функція захисту прав і свобод людини та громадянина (конституційне закріплення особистих, політичних і соціальних прав людини, діяльність державних органів, що захищають права людини та громадянина); 3) соціальна функція (забезпечення гідного рівня життя людини, допомога громадянам держави, які з об'єктивних причин не можуть брати участь у створенні матеріальних благ – діти, інваліди, люди похилого віку); 4) фінансова функція (стягування податків і мита, виведення та облік доходів виробників матеріальних та духовних благ, контроль за правильністю стягування податків та розподілу податкових коштів); 5) правоохоронна функція, або функція охорони правопорядку (забезпечення точного і повного здійснення правових розпоряджень всіма учасниками правових відносин усередині держави, залучення до юридичної відповідальності правопорушників); 6) природоохоронна, або інакше – екологічна функція (регулювання процесу використання природних ресурсів, збереження та відновлення природного середовища існування людини); 7) культурна (духовна) функція (організація науки та освіти, забезпечення збереження культурної спадщини і доступу громадян до неї); 8) інформаційна функція (організація та забезпечення системи отримання, використання, розповсюдження і зберігання інформації).

До зовнішніх функцій держави належать: 1) функція забезпечення безпеки держави (захист країни від нападу ззовні, захист загальнонаціональних інтересів від деструктивних дій усередині країни); 2) функція міжнародної співпраці та інтеграції до світової спільноти (спільна діяльність держав у політичній, економічній, культурній, спортивній та інших сферах, членство та співпраця в межах міжнародних і регіональних організацій).

В той же час в країні яка розвивається незважаючи на труднощі викликані військовою агресією і прагне до запровадження стандартів ЄС основним з яких є уніфікація економічної, соціально-культурної сфери, питання поділу функцій держави на внутрішні та зовнішні втрачається. Тут слід погодитись з думкою окремих вчених, що «в сучасних умовах, коли глобалізація і взаємозалежність держав стають дедалі більш вираженими, цей підхід втрачає свою актуальність, наприклад, екологічні проблеми, які раніше вважалися внутрішніми, сьогодні мають глобальний характер, впливаючи на міжнародні відносини і вимагаючи спільних зусиль різних держав» [13, с. 125].

Залежно від значення розрізняють головні та другорядні функції держави. Іноді такий поділ піддається сумніву. Так, В.Е. Теліпко вважає, що підрозділ функцій на основні та неосновні сумнівний, оскільки функції держави – це головний напрямок її діяльності, а всі інші види діяльності не завжди є функціями. Діяльність держави, у якій йдуть процеси кількісних і якісних накопичень щодо реалізації тих чи інших важливих для суспільства завдань, краще було б називати підфункціями [14, с. 209]. Слід погодитись з позицією Нянько С. В., що «провідні функції держави – найважливіші напрями діяльності держави щодо здійснення цілей та завдань, поставлених у стратегічних правових документах на довгострокову перспективу у конкретний історичний період розвитку держави. Додаткові (факультативні) функції держави – елементи, що входять до провідних функцій держави, розбиті на складові частини, відрізки, проміжні результати, які стають вагомими для здійснення провідних функцій держави, поставлених у стратегічних документах на довгострокову перспективу в конкретний історичний період розвитку держави та реалізації провідних функцій держави» [15, с. 186–190].

Залежно від тривалості дії розрізняють постійні та тимчасові функції держави. Класифікація функцій держави на постійні та тимчасові є корисною для аналізу конкретних історичних моделей держави. Такий підхід дозволяє зрозуміти, які функції були актуальними і необхідними на певному етапі розвитку держави, а які мали тимчасовий характер, обумовлений конкретними історичними умовами або завданнями. Наприклад, сьогодні під час відбиття збройної агресії і в подальшому під час ліквідації її наслідків нагальною є військова функція держави, яка полягає в запровадженні воєнного стану, проведення мобілізації з метою збільшення кількості та підвищення боєготовності збройних сил, переорієнтування промисловості на потреби збройних сил, підвищення рівня забезпечення безпечного середовища для громадян, проведення заходів з розмінування територій та ін. Ця функція спрямована на подолання конкретних викликів, які після завершення воєнних дій стають неосновними в той же час не втрачають актуальності.

Найбільш визнаним та раціональним критерієм поділу функцій держави є їх поділ за сферами суспільства, які впливають на вироблення функцій держави. Відповідно до цього критерію, виділяють економічну, політичну, соціальну та ідеологічну функції держави.

Підводячи підсумок визначенню критеріїв функцій держави слід зауважити, що проблематика класифікації сучасних функцій держави полягає у їхній багатогранності, динамічності, контекстуальній залежності та політичній складовій; це робить класифікацію складним завданням, яке вимагає врахування багатьох факторів і підходів для створення ефективної і застосовної системи класифікації.

Таким чином ми прийшли до висновків, що класифікація функцій держави здійснюється науковцями за різними розумінням, зокрема виокремлюють: за специфікою об'єктів державного впливу: економічна, соціальна, ідеологічна, екологічна, оборони та ін.; за сферами діяльності держави: внутрішні й зовнішні; за тривалістю дії: постійні й тимчасові; за ступенем спільності: основні й неосновні. Наведена класифікація носить дещо умовний характер, оскільки деякі глобальні загальнопланетарні проблеми перетворюють тимчасові функції на постійні, неосновні – на основні, вони зачіпають як внутрішню, так і зовнішню сферу діяльності держави. Також функції держави класифікуються за наступними критеріями: 1) за характером державного впливу на суспільні відносини поділяються на: охоронні; регулятивні. Охоронні функції – це діяльність держави, спрямована на забезпечення охорони всіх існуючих суспільних відносин (охорона прав і свобод громадян, захист держави від зовнішньої загрози, охорона природи та ін.). Регулятивні функції – це діяльність держави, спрямована на розвиток існуючих громадських відносин (економічна, соціальна та ін.); 2) за важливістю для суспільства поділяються на: основні й додаткові (підфункції) (наприклад, підтримання обороноздатності країни та створення умов для розвитку професійного спорту); 3) за часом дії – постійні й тимчасові (наприклад, розвиток культури і ліквідація бездоглядності); 4) за об'єктами впливу (за сферою діяльності) – внутрішні й зовнішні (наприклад, охорона здоров'я населення і міжнародне співробітництво).

При вивченні функцій та їх класифікації найбільш важливим критерієм є об'єкт впливу (сфера діяльності). Держава здійснює свої функції в певних формах. Форми здійснення функцій держави – це однорідна діяльність органів держави, за допомогою якої реалізуються її функції. Форми здійснення функцій держави поділяються на правові та організаційні. Правова форма – це однорідна діяльність органів держави, пов'язана з прийняттям правових актів. До правових форм належать: 1) правотворча форма (розробка і прийняття юридичних норм, видання

нормативно-правових актів); 2) правозастосовна форма (вжиття заходів щодо виконання норм права, видання індивідуальних актів застосування права (вирок суду та ін.). Організаційна форма – це однорідна діяльність держави, спрямована на створення організаційних умов для забезпечення функцій держави: 1) організаційно-регламентуюча форма – це поточна робота структур щодо забезпечення функціонування органів держави; 2) організаційно-господарська форма включає в себе оперативно-технічну роботу; 3) організаційно-ідеологічна форма (виховання). Методи здійснення функцій держави – це способи і прийоми, за допомогою яких органи держави реалізують свої функції (переконання, заохочення, примусу, покарання).

У сучасному світі, коли суспільне життя все більше інтернаціоналізується, грань між зовнішніми та внутрішніми функціями поступово зникає. Тому практично кожна з функцій держави має як внутрішню, так і зовнішню сторону. Тому ряд вчених висувують ідею про існування всього лише однієї функції держави, яка полягає в забезпеченні нормального функціонування громадянського суспільства, при якій всі функціональні напрямки діяльності держави (галузі та підгалузі) функціонують в взаємозв'язку одна з одною для забезпечення стабільного функціонування та розвитку держави.

На виконання задач дослідження в межах даної статті нами буде досліджено сутність освітньої функції держави як її соціально-правової складової.

Очевидним є той факт, що освітня функція держави відноситься до соціальної функції, тобто зумовлена необхідністю здобуття громадянами належного рівня освіти для реалізації отриманих знань та вмінь для забезпечення функціонування різних життєво необхідних сфер життя держави, а також для реалізації потенціалу людини з метою персонального розвитку та забезпечення гідних умов життя. Також безумовним є те, що освітня функція держави є базовою (основною), тобто складає базис формування та функціонування держави, який формується за рахунок здобуття належного рівня освіти громадян для виконання завдань та реалізації інших функцій держави – правозахисної, правоохоронної, фінансової, культурної та інших.

Сутність соціальної функції держави полягає в забезпеченні добробуту, захисті прав, свобод та інтересів своїх громадян, серед основних практичних напрямів реалізації державної соціальної функції доцільно виділити: соціальний захист, соціальну підтримку, соціальну інклюзію та боротьбу з дискримінацією, забезпечення правопорядку та безпеки, а також забезпечення розвитку освіти, культури та охорони здоров'я.

Одним з напрямів реалізації соціальної функції державою є розвиток освіти та забезпечення рівного доступу до неї громадян. Освіта у цьому контексті стає не лише механізмом соціальної інтеграції, адаптації до змін у суспільстві, але й джерелом економічного розвитку самого суспільства. За умов різкого майнового та соціального розшарування українського суспільства, саме освіта стає одним із небагатьох соціальних інститутів, здатних забезпечити громадянину активну участь у ринковій економіці. Слід зауважити, що реалізація освітньої функції держави була предметом дослідження низки вчених, які досліджують освіту передусім як форму соціальної інтеграції особистості в суспільстві [16; 17].

Наприклад, Шапошникова І. В. приходить до висновку, що «реалізація державної соціальної функції через освіту в основному на практиці може здійснюватися за такими основними напрямками: 1) адаптація населення до соціуму (підвищення кваліфікації, короткострокові онлайн курси тощо) у разі необхідності оновлення знань внаслідок стрімкого розвитку технологій; 2) соціалізація вразливих верств населення для самовизначення (навчальні про-

грами через сприяння Пенсійного Фонду України, соціальних служб, навчальних центрів, грантових програм тощо); 3) «соціальний ліфт» для розвитку кар'єри, засіб і ресурс становлення креативної особистості, з необхідними знаннями, навичками і компетентностями та здатністю до неперервного навчання» [18]. Слід погодитись з позицією науковця, що «реалізація соціальної функції держави через освіту є важливим засобом підвищення рівня життя громадян, розвитку людського капіталу та забезпечення соціальної справедливості. Освіта сприяє розвитку індивідів, підвищенню їхнього потенціалу та забезпеченню більш якісного та ефективного суспільства. Загалом, освіта виступає як ключовий інструмент для реалізації соціальної функції держави, оскільки вона сприяє підвищенню рівня освіченості та кваліфікації громадян, забезпечує рівні можливості, підтримує соціальну справедливість та сприяє економічному та соціальному розвитку суспільства. Реалізація соціальної функції держави через освіту сприяє соціальній інтеграції та підтримці для ВПО, покращенню якості їхнього життя та допомагає їм встановитися у новому місці проживання» [18].

Вважаємо, що до основних заходів регулювання освіти як напрямку реалізації державної соціальної функції слід віднести: 1) гарантування рівного доступу до якісної освіти для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального походження, фінансового стану або фізичних можливостей. Це може включати в себе створення загально-освітніх шкіл, закладів профтехосвіти та університетів, навчання в яких доступне для всіх безкоштовно чи шляхом надання фінансової підтримки тим, хто не може собі дозволити оплату навчання; 2) забезпечення якості освіти для розвитку громадянських та професійних навичок шляхом встановлення стандартів, акредитації навчальних закладів та забезпечення наявності кваліфікованого науково-педагогічного та педагогічного персоналу. Держава може фінансувати також дослідницькі проекти та інновації в освіті з метою покращення методів та технологій навчання; 3) забезпечення підтримки інклюзивної освіти, що сприяє соціальній інтеграції та рівним можливостям дітей з інвалідністю та інших вразливих груп; 4) сприяння розвитку освітніх програм, які враховують різноманітність культур та мов у суспільстві, підвищення кваліфікації громадян через програми професійної підготовки та навчання протягом життя задля кращого адаптування до змін на ринку праці.

В підсумку слід зазначити, що під функцією держави слід розуміти один із основних напрямів діяльності держави, а також сукупність інструментів та засобів для здійснення цієї діяльності. Зміст будь-якої функції держави в цьому випадку становлять наступні взаємодіючі елементи: предмет функції; мета функції; методи, форми і засоби здійснення функції. Предмет функції держави – це напрями впливу, які охоплюються певним видом діяльності держави (економічні, ідеологічні відносини; відносини в сфері порядку, оборони та ін.). Цілями функцій держави виступають результати, які повинні бути отримані в процесі здійснення функції; при цьому цілі можуть бути найбільшчими, проміжними, кінцевими. Цілі окремих державних функцій співвідносяться з цілями держави в цілому. Методи здійснення функцій держави – це методи правового регулювання суспільних відносин. Форми здійснення функцій являють собою зовнішнє вираження діяльності держави в тому чи іншому напрямі. Вони бувають правовими і неправовими. До неправових форм здійснення функцій держави належать організаційна, виховна, культурно-освітня, техніко-виконавча діяльність держави. Прикладом організаційної та техніко-виконавчої діяльності є інструктування, робоче планування, проведення нарад, контроль за виконанням прийнятих рішень і т. д.

Для більш детального розуміння освітньої функції держави доцільно виокремити форми здійснення функ-

цій держави. В теорії держави і права виокремлюють як правило дві класифікаційні форми здійснення функцій держави: правові та організаційні. До правових слід віднести діяльність органів держави, пов'язана з ухваленням і виданням правових актів, а саме: правотворча, правозастосовча, правоохоронна, правоінтерпретаційна. До організаційних форм здійснення функцій держави слід віднести поточна технічна, господарська, статистична діяльність, спрямована на розв'язання конкретних завдань. Кожна функція держави здійснюється одночасно і в правових, і в організаційних формах. Наприклад, освітня функція держави реалізується шляхом видання відповідних законодавчих актів у сфері освіти (Закону про освіту, законів про окремі галузі освіти) – правова форма; створення мережі закладів освіти та надання освітніх послуг – правозастосовча форма. В той же час, наприклад, у процесі ухвалення закону, необхідна певна організаційна робота (складання проекту, скликання засідання парламенту, робота рахункових комісій у процесі голосування за законопроектом тощо), в чому й виражаються організаційні форми діяльності держави.

Висновки. Освітня функція держави полягає у забезпеченні доступу громадян до якісної освіти, формуванні умов для розвитку особистості, підготовці кваліфікованих кадрів та сприянні соціальній справедливості. Зміст освітньої функції держави полягає в наступному: 1) гарантуванні права на освіту (державою встановлює правові норми, які закріплюють обов'язковість і доступність освіти, наприклад, безкоштовна загальна освіта); 2) фінансуванні освіти (забезпечення бюджетного фінансування шкіл, університетів, професійно-технічних закладів тощо); 3) створенні та підтримці освітньої інфраструктури (будівництво та утримання навчальних закладів, оснащення їх сучасними матеріально-технічними ресурсами); 4) належного публічного адміністрування у галузі освіти, основними принципами якого є прозорість і відкритість, доступність інформації про рішення, бюджети, освітні програми, публічне обговорення змін у сфері освіти, підзвітність, внутрішній та зовнішній аудит та моніторингу результатів освітньої діяльності; ефективність і результативність, раціональне використання ресурсів, забезпечення громадського контролю в сфері освіти, дотримання прав і свобод учасників освітнього процесу, недискримінація і рівний доступ до освітніх послуг, забезпечення реалізації політики інклюзивної освіти.

Напрямами покращення освітньої функції держави спрямованими на підвищення якості освіти, її доступності та відповідності сучасним викликам є: 1) модернізація змісту освіти (оновлення навчальних програм відповідно до потреб ринку праці, цифрової трансформації та глобалізації, впровадження компетентнісного підходу в навчання, розвиток критичного мислення, медіаграмотності, екологічної свідомості); 2) професійний розвиток педагогів (підвищення кваліфікації вчителів та викладачів через регулярні тренінги, курси, сертифікації, стимулювання вчителів до інноваційної діяльності – гранти, премії, підвищення престижу професії педагога); 3) розвиток цифрової освіти (впровадження електронних освітніх платформ, цифрових підручників, онлайн-курсів, забезпечення доступу до інтернету та техніки в школах, особливо в сільській місцевості, навчання цифрової грамотності як учнів, так і вчителів); 4) інклюзивність та рівний доступ до освіти (створення умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами, зменшення освітньої нерівності між міськими та сільськими районами, забезпечення стипендіями, соціальні програми підтримки малозабезпечених родин); 5) покращення управління та фінансування освіти (децентралізація управління освітою з чітким розподілом відповідальності, прозоре та ефективне використання бюджетних коштів, залучення приватного сектору, інвесторів, громадських орга-

нізацій); 6) забезпечення зв'язку освіти з ринком праці (розвиток дуальної освіти, поєднання навчання з практикою, тісна співпраця закладів освіти з бізнесом, підприємствами, ІТ-сектором, моніторинг потреб економіки щодо професій і компетентностей; 7) підтримка наукових досліджень та інновацій (фінансування наукових

установ і університетів, розвиток студентської та молодіжної науки, заохочення участі у міжнародних освітніх і наукових програмах). Дані напрямки дозволяють не лише удосконалити систему освіти, а й зробити її інструментом сталого розвитку країни, соціальної мобільності та інтеграції в глобальний освітній простір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марущак О.А. Функції держави: визначення поняття. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2019. № 3 (65). С. 17–21.
2. Дубинський І.Ю. Функції держави як найважливіші напрями розвитку держави. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 4. С. 18–21.
3. Теорія держави і права : підруч. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 3-є вид. перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2016; Ліра ЛТД. 480 с.
4. Коломоєць О.В. Функції держави у сучасному державознавстві: теоретичні проблеми. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2013. № 5. С. 41–44.
5. Венцель, В. Т. Соціальна функція держави в умовах глобалізації та трансформації економіки. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018. Т. 29 (68). С. 7–15.
6. Венцель, В. Т. Соціальна функція держави в умовах трансформації суспільних процесів. *Публічне управління та митне адміністрування – Державне управління та митне управління*. 2019. 3 (22), 40–52.
7. Теорія держави і права: *навч. посіб.* / за ред. А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, с. Л. Лисенков та ін.; за заг. ред. С.Л. Лисенкова, В.В. Копейчикова. Київ: Юрінком Інтер, 2004.
8. Балинська О.М., Гарасимів Т.З. Проблеми теорії держави і права / Львів. держ. ун-т внутр. справ. 2-ге вид., перероб. і доп. Львів, 2020. 416 с.
9. Джураєва О.О. Класифікація функцій сучасної держави. *Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць*. 2015. Вип. 25. С. 109–119.
10. Оніщенко Н.М. Правова система і держава в Україні : *монографія*. Київ : КНЕУ, 2021. 325 с.
11. Шкляр Т. Функції сучасної держави: поняття та проблеми класифікації. *Підприємництво, господарство і право*. 2014. № 11. С. 61–65.
12. Ведерніков Ю.А., Грегул В.С. Теорія держави і права: *навч. посіб.* 4-е вид., доп. і переробл. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 224 с.
13. Теліпко В.Е. Універсальна теорія держави і права. Київ : Біноватор, 2007. 512 с.
14. Нянько С. В. Теоретичний аналіз класифікації функцій держави та їх сучасна проблематика. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2022 р. № 2 (76). С. 186–190.
15. Ніколасенко С. М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України: *монографія*. Київ, 2008. 503 с.
16. Суспільне покликання філософії освіти у сучасних соціокультурних контекстах: монографія / М. Д. Култаєва та ін.; за наук. ред. д-ра філос. наук, проф. М. Д. Култаєвої. Харків: Щедра садиба плюс, 2014. 386 с.
17. Шапошникова І. В. Реалізація соціальної функції держави через освіту. *Проблеми сучасних трансформацій: Серія: право, публічне управління та адміністрування*. № 9. 2023. <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-9-07-02> (дата звернення – 20.10.2024).